

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background & Rationale)

คนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการบริหาร เพราะคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยอื่นๆ และคนเป็นผู้ที่ทำให้การบริหารสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ในการบริหารบุคคล ผู้บริหารต้องสามารถเข้าถึงความต้องการของบุคคลในองค์การ และผสมผสานความต้องการนั้นให้สอดคล้อง กับเป้าหมายขององค์การในขณะเดียวกันก็สามารถทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการทำงานเกิดความกระตือรือร้น และมุ่งที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การต่อไป (1)

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล เป็นข้าราชการพลเรือน ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ที่มีค่าจ้างในภาคราชการ ที่จะช่วยให้ประชาชนมีสุขภาพที่ดี นั่นคือ มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ (2) โดยมุ่งเน้นการสร้างสุขภาพมากกว่าการซ่อมสุขภาพ ซึ่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมีบทบาทสำคัญ คือ เป็นผู้นำนโยบายสาธารณสุขไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เป็นผู้ทำให้โรคที่ป้องกันและควบคุมได้ด้วยวัคซีนลดน้อยลง บางโรคเกือบหมดไป เช่น คอตีบ บาดทะยัก และโปลิโอ เป็นต้น นับว่า เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล มีขอบเขตความรับผิดชอบกว้างขวางมาก ต้องให้บริการสาธารณสุขทุกสาขา และส่งเสริมป้องกันด้านสุขภาพอนามัย แก่ประชาชนระดับตำบลและหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสุขภาพอนามัยของตนเอง และที่สำคัญยิ่งก็คือ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เมื่อเป็นเช่นนี้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลจึงควรได้รับความสนใจพัฒนาคุณภาพชีวิตให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมก่อน หรือพร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้อื่น

คุณภาพชีวิตหรือชีวิตที่มีคุณภาพ สำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลนั้นมีลักษณะเช่นเดียวกับคุณภาพชีวิตของบุคคลทั่วไป คือ เป็นลักษณะการดำเนินชีวิตที่มีความเป็นอยู่สอดคล้องกับระดับความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างมีคุณค่าโดยเป็นชีวิตที่มีการกินคืออยู่ดี ถูกต้องตามสุขลักษณะ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง มีงานทำที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นมาเป็นภาระช่วยเหลือ ทั้งเป็นพลเมืองดี มีระเบียบวินัย มีคุณธรรม วัฒนธรรมอันดีงาม สำนึกในหน้าที่รับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม โดยมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้เต็มที่ตามกำลังความสามารถ และสถานะสุขภาพของตนเอง และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตนี้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ของชีวิต โดยเฉพาะกิจกรรมการทำงาน ทั้งนี้เนื่องจาก

การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงถึงคุณภาพชีวิต โดยปกติมนุษย์จะใช้เวลานับตั้งแต่ช่วงวัยรุ่นตอนปลายจนถึงอายุ 60 ปี ประมาณ 25-48 ปี ไปด้วยการทำงาน อีกทั้งช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดถึงแบบของการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล แสดงถึงสถานภาพทางสังคมของตนเองและครอบครัว นอกจากนี้การทำงานอาจนำมาซึ่งโอกาสต่างๆ ของบุคคล เช่น ความสุข ความมีชื่อเสียง ความมั่นคง ความมีเพื่อน ความร่ำรวย และทำให้ชีวิตมีความหมายการทำงานเป็นกิจกรรมที่มนุษย์กระทำเพื่อความอยู่รอด งานเป็นเครื่องวินิจฉัยคุณค่าของคน การทำงานมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการสนองความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และการทำงานที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะพัฒนามนุษย์ทั้งกายและใจ และคุณภาพการทำงานของบุคคลที่มีผลทำให้ชีวิตมีคุณภาพมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ (3) แนวคิดในการทำงานเช่นนี้ก็คือ คุณภาพชีวิตการทำงาน (Quality of work life: QWL) ซึ่งเป็นแนวคิดในการทำงานแนวคิดหนึ่ง ที่งานและชีวิตจะเกี่ยวข้อง ผสมผสานกันอย่างกลมกลืน โดยคำนึงถึงรูปแบบงานที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีการทำงานที่ดีมีความรู้สึกพึงพอใจในการทำงาน มีการดำเนินชีวิตที่มีความสุข พร้อมทั้งมีการทำงานที่ทำให้มีชีวิตอย่างมีคุณภาพ เป็นความชอบหรือไม่ชอบ ในภาวะสิ่งแวดล้อมการทำงานของบุคคล ซึ่งมีเป้าหมายพื้นฐานอยู่ที่การพัฒนาและการเพิ่มผลผลิต กระบวนการทำงานขององค์กร ซึ่งเอื้อให้บุคคลในองค์กร ทุกระดับ มีส่วนร่วมในการดำเนินการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วิธีการดำเนินการ และผลผลิตขององค์กรเพื่อเป้าหมายให้เกิดประสิทธิภาพในองค์กร และผู้ปฏิบัติงานในองค์กรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้น นอกจากนี้แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงาน ยังรวมถึงการทำงานที่มีศักดิ์ศรี เหมาะสมกับเกียรติภูมิ และคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดังนั้นการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ที่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลมีคุณภาพที่ดีได้ โดยที่ไม่สามารถแยกกิจกรรมการทำงานออกจากการดำเนินชีวิตประจำวันได้ การทำงานจึงต้องสนองเป้าหมายของชีวิตที่ทุกคนพึงมี คือ มีการดำเนินชีวิตที่มีความสุข และต้องสนองต่อเป้าหมายขององค์กรด้วย นั่นคือผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ (4)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นข้าราชการสาธารณสุขระดับตำบลคนหนึ่ง ได้มองเห็นถึงความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลและความพึงพอใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4 เพื่อจะได้นำไปพัฒนางานและส่งเสริมคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในเขต 4 ให้ดียิ่งขึ้น อันจะทำให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลที่ปฏิบัติงานในเขต 4 มีความสุข มีความพึงพอใจในการทำงาน และมีประสิทธิภาพต่อการทำงานที่ดีต่อไปในอนาคต

1.2 คำถามการวิจัย (Research Question)

1.คุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4 เป็นอย่างไร

2.เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและความพึงพอใจในการทำงานว่ามีความสัมพันธ์กับระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย(Objective)

วัตถุประสงค์ทั่วไป(General objectives)

เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4 กระทรวงสาธารณสุข

วัตถุประสงค์เฉพาะ(Specific objectives)

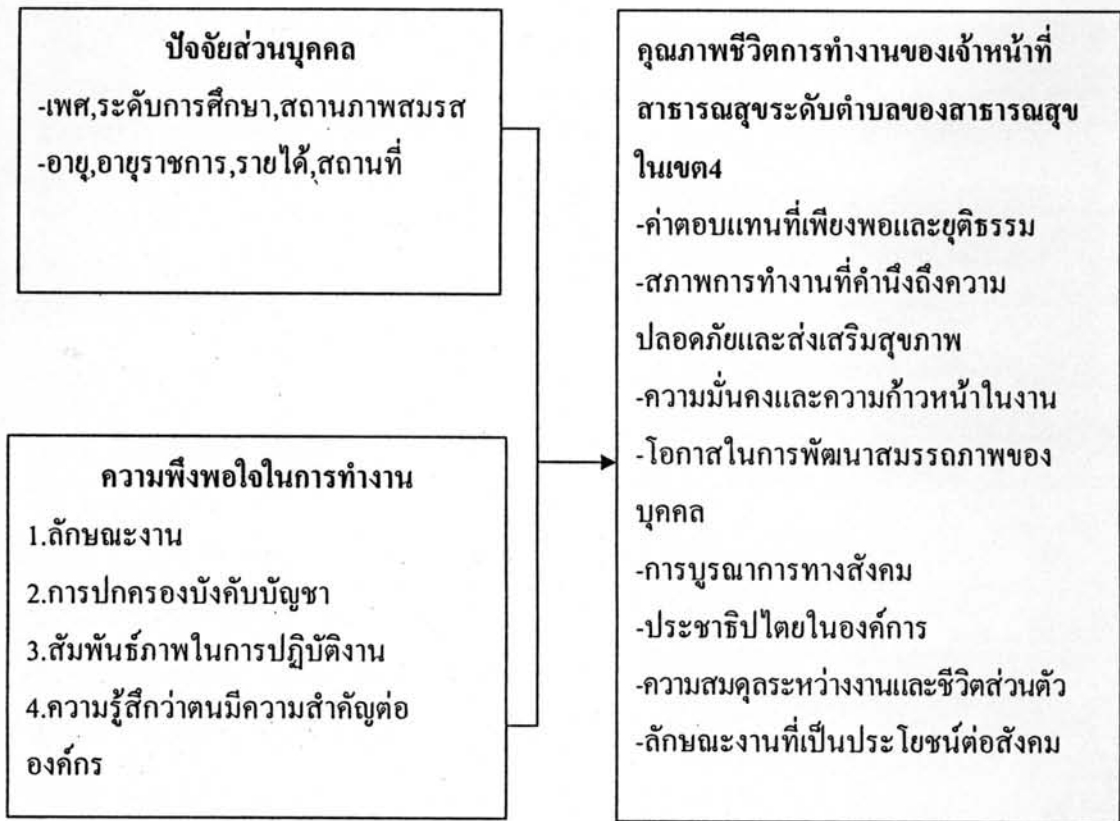
1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4

2. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและความพึงพอใจในการทำงานกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4 กระทรวงสาธารณสุข

1.4 สมมติฐานในการวิจัย (Hypothesis)

ปัจจัยส่วนบุคคล ความพึงพอใจในการทำงาน ที่ต่างกันจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกัน

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

แผนภูมิที่ 1.1

1.6 ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4 สังกัดกระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น
2. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาระหว่าง ตุลาคม-ธันวาคม พ.ศ.2550

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions)

การวิจัยครั้งนี้ใช้มุมมองของ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลที่ปฏิบัติงานประจำในระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต 4 ในการตอบคำถามการวิจัย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมและนำมาวิเคราะห์เป็นผลการวิจัยครั้งนี้ เชื่อถือได้ว่าเป็นคำตอบที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง

1.8 ข้อจำกัดในการวิจัย (Limitation)

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการเก็บข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามเท่านั้น ไม่ได้ทำการสังเกต เนื่องจากด้วยระยะเวลาและงบประมาณอันจำกัด

1.9 การให้คำนิยาม เชิงปฏิบัติที่จะใช้ในการวิจัย (Operational Definition)

สถานีอนามัย หมายถึง สถานบริการสาธารณสุขระดับต้นของกระทรวงสาธารณสุขและเป็นหน่วยงานอยู่ใต้บังคับบัญชาของสาธารณสุขอำเภอ โดยมีคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ (คปสอ.) เป็นองค์กรประสานงานและสนับสนุนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข

สถานีอนามัยมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการสาธารณสุขผสมผสาน 5 สาขา ทั้งในและนอกสถานบริการ อันได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพและดูแลผู้ป่วยพิการ และการสนับสนุนบริการรวมทั้งการสนับสนุนการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานและการพัฒนาชุมชน ตลอดจนวางแผนแก้ไขปัญหาสาธารณสุขอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม และตอบสนองกับความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องที่ เช่น เขตชนบท เขตทุรกันตาร เขตชนบทกึ่งเมือง และเขตชานเมือง ของสาธารณสุขในเขต 4 กระทรวงสาธารณสุข

ศูนย์สุขภาพชุมชน หมายถึง หน่วยบริการสุขภาพระดับปฐมภูมิที่แต่ละจังหวัดกำหนดขึ้นตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยมีประชากรที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน มีอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และมีการบริการปฐมภูมิตามมาตรฐานตามที่กระทรวงกำหนด

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล หมายถึง บุคลากรสาธารณสุขทุกสาขาอาชีพ ซึ่งได้แก่เจ้าหน้าที่บริหารงานสาธารณสุข เจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน นักวิชาการสาธารณสุข พยาบาลเทคนิค พยาบาลวิชาชีพ และเจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข ที่ปฏิบัติงานประจำในสถานีอนามัย หรือศูนย์สุขภาพชุมชน ไม่รวมถึงบุคลากรสาธารณสุขอื่นๆที่ประจำสถานบริการหรือหน่วยงานในระดับอำเภอหรือโรงพยาบาล ที่หมุนเวียนมาปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนแห่งนั้น

ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความคิดเห็นหรือความรู้สึกส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในคนที่แสดงว่ามีต่อการทำงานอย่างเพียงพอ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบต่อบทบาทหน้าที่ ความคิดเห็นที่มีต่อเงินเดือน และค่าตอบแทน ความคิดเห็นที่มีต่อการได้รับการพิจารณาให้เลื่อนขั้นเงินเดือน เลื่อนตำแหน่ง การให้รางวัล และการให้สวัสดิการต่างๆ โดยส่งผลให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน

คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง การทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีสภาพการทำงานที่ดี อยู่ภายใต้การทำงานที่เหมาะสม มีความปลอดภัย ได้รับประโยชน์และสิทธิต่าง ๆ อย่างยุติธรรมและเสมอภาคในสังคมนั้น ๆ ซึ่งวัดได้จากการความเป็นจริงที่เกิดจากการรับรู้ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นตัวบ่งชี้คุณภาพชีวิตการทำงาน 8 ประการตามแนวคิดของวอลตัน

สาธารณสุขในเขต4 หมายถึงหน่วยงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน หน่วยงาน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ของสำนักตรวจและประเมินผล สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ประกอบด้วย 4 จังหวัดคือ ปทุมธานี นนทบุรีพระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง

1.10 ปัญหาทางจริยธรรม (Ethical Consideration)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามเท่านั้น ไม่ได้ใช้วิธีการหรือมีการทดลองใดๆ ให้กับกลุ่มที่ทำการวิจัยข้อมูล แต่เพื่อป้องกันการผิดจริยธรรม ผู้วิจัยจึงปฏิบัติตามการตลอดการวิจัยดังนี้

1. ผู้วิจัยปกป้องกลุ่มตัวอย่างจากความเสียหายหรืออันตรายจากการวิจัย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้อาจมีข้อคำถามที่อาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน หากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นไปทางลบต่อการปฏิบัติงาน เพื่อปกป้องกลุ่มตัวอย่างจากผลกระทบ ผู้วิจัยจะใช้รหัสซึ่งไม่เป็นอักษรย่อของสถานบริการแทนการพิมพ์ชื่อศูนย์สุขภาพชุมชนหรือชื่อสกุลของผู้ตอบแบบสอบถาม และชี้แจงถึงประโยชน์จากการเข้าร่วมวิจัย

2. ผู้วิจัยให้ความเคารพ ต่อการตัดสินใจ และการตระหนักในสิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยแจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบถึงประโยชน์ในการตอบรับการเข้าร่วมในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิที่จะไม่เข้าร่วมการวิจัย

3. ผู้วิจัยเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัว โดยปกปิดข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะบุคคลนั้นจะเข้าร่วมหรือปฏิเสธในการเข้าร่วมวิจัย ข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ถือเป็นความลับ การนำเสนอข้อมูล และการสรุปผลการวิจัยในภาพรวม โดยมีได้แยกเป็นรายสถานบริการ ผู้วิจัยจะรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่างและจะทำลายข้อมูลเมื่อการวิจัยสิ้นสุดลง

4. ผู้วิจัยคำนึงถึงความถูกต้อง โดยจะไม่บิดเบือนข้อมูลต่างๆที่ได้ ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการมองว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดแต่อย่างใด จึงคาดว่าไม่มีปัญหาทางจริยธรรม

1.11 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Benefit and Application)

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงานและความพึงพอใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลของสาธารณสุขในเขต4 กระทรวงสาธารณสุข ดังนั้นข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ จึงอาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานและความพึงพอใจในการทำงาน ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลในอนาคต ดังนี้

1.เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร ในการที่จะนำปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบล ไปใช้ในการปรับปรุง ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

2.เป็นพื้นฐานในการวิจัยเพื่อพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับตำบลสำหรับผู้สนใจต่อไป